

פיקוח פרלמנטרי

מזה שנים רבות, ובשנת 2023 ביתר שאת, החל בחברה הישראלית ויכוח סוער על אופיה של מערכת הפרדת הרשויות והאיזונים בין רשויות השלטון. בעוד שעיקר המחלוקת נגעה לחלוקת הסמכויות בין הממשלה ובתי המשפט, הכנסת כבית הנבחרים והרשות המחוקקת של המדינה, נותרה מאחור. ד"ר בל יוסף מסבירה כי לכנסת צריך להיות מקום מרכזי בשיח הזה, מסבירה מהו פיקוח פרלמנטרי, וקוראת לחזק את סמכויות הפיקוח הפרלמנטרי על עבודת הממשלה.

מה זה פיקוח פרלמנטרי?

למחוקק, שזכה לאמון העם בבחירות.

לוודא כי אף רשות לא תצבור יותר מדי כוח על חשבון הרשויות האחרות.

נוסף על כך, פיקוח פרלמנטרי מסייע לחזק את המעורבות של הציבור במעשי השלטון, תורם לחיזוק אמון הציבור בממשלה, ועוזר לחשוף לציבור כיצד המשאבים הציבוריים מנוצלים. כל אלה הם ביטויים שונים לבעיה יסודית במשטר הדמוקרטי המודרני – בעיית הנציג. כשחושבים על בתי מחוקקים וממשלות דרך בעיית הנציג, נראה את המצב הבא: המנהלים הם המחוקקים, והסוכנים הם השרים. המנהלים מסמיכים את הסוכנים לבצע פעולה כלשהי. לסוכנים יש חופש רב לבצע את שהוסמכו לבצע, ויש בידיהם מידע רב שאין בידי המנהלים (המחוקקים). הסוכנים (השרים) מנצלים זאת, וסוטים מהמנדט שבשמו הם פועלים. הפיקוח הפרלמנטרי, בין היתר באמצעות דרישה לחשיפת המידע שבידי הרשות המבצעת, תורם לשקיפות ולדין ציבורי (ערכים חשובים בפני עצמם), וכן מאפשר למנוע, או לפחות לצמצם, את אותה סטייה של הממשלה מהמנדט שניתן לה.

חשוב להדגיש כי פיקוח פרלמנטרי חשוב לא רק למערכת הממשל, לפרלמנט ולאזרחים, אלא עבור הרשות המבצעת עצמה. הפיקוח הפרלמנטרי שומר עליה באופן מתמיד בגבולות הסמכות שלה, מאפשר למנוע שחיתות ושרירות, ומאלץ אותה לא רק לתת דין וחשבון, אלא לדייק את עצמה ואת האופן שבו היא עובדת. הליך הפיקוח בוועדות גם מאפשר לממשלה לשמוע עוד קולות בתחומים הרבים בהם היא עוסקת, וכתוצאה מכך לטייב את האופן שבו היא מוציאה לפועל את המדיניות.

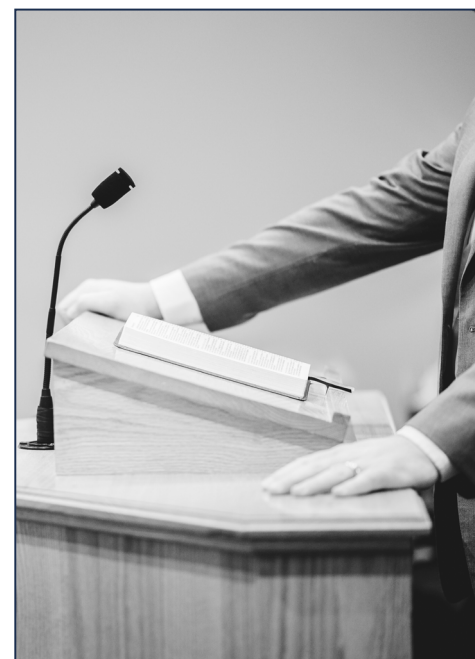
איך עושים זאת? מוודאים בדרכים שונות כי הממשלה מיישמת היטב את החוקים שהמחוקק קבע ופועלת בהתאם למדיניות אותה התווה. למשל, דורשים כי מינויים מסוימים למשרות בכירות ובעלות השפעה יעברו את אישור הכנסת; דורשים מהממשלה, משריה ואף מראש הממשלה התייצבות בכנסת – בין אם במליאה ובין אם בוועדות; דורשים מהממשלה מידע ונתונים על האופן שבו היא מתנהלת; מביאים תקנות לוועדות הכנסת לשם אישור; ועוד.

מדוע פיקוח פרלמנטרי חשוב כל כך?

בתי מחוקקים נוסדו בראש ובראשונה על מנת לפקח על הרשות המבצעת. כל רעיון הייצוג המודרני, כפי שאנחנו מכירים אותו היום, אשר התפתח סביב המאה ה-17 בבריטניה, ולאחר מכן בצרפת ובארצות-הברית, צמח מהצורך לשלוט ברשות המבצעת ולמנוע ממנה להפוך לכל-יכולה. ההיסטוריה מוכיחה כי ללא פיקוח מספק, ממשלות עלולות לפעול בשרירות ולטובת שימור כוחן על חשבון הציבור. הפרלמנט הבריטי, כדוגמה בולטת, נוסד על מנת להטיל מגבלות על כוחו של המלך למסות שוב ושוב את בעלי האחוזות על מנת לממן את מלחמותיו.

הרעיון היסודי של פיקוח פרלמנטרי נולד מתוך הצורך בהפרדת רשויות במובנה הבסיסי ביותר של ביזור הכוח, ומניעת מצב שבו כל כוח השלטון נעוץ בידי של גורם או מוסד אחד. לכן הפרדת רשויות כוללת מערכת של איזונים ובלמים: הסדרים שונים וסמכויות שונות אשר נועדו

שיטת ממשל פרלמנטרית בנויה על שני מוסדות פוליטיים מרכזיים ושונים: פרלמנט, אשר נבחר באופן דמוקרטי, הוא הרשות המחוקקת (הכנסת); וממשלה אשר נבחרת מקרב הפרלמנט, היא הרשות המבצעת. הממשלה, כך קובע גם אצלנו סעיף 1 לחוק-יסוד: הממשלה, מכהנת

מכוח אמון הכנסת. כלומר, לממשלה אין זכות קיום עצמאית שמנותקת מהכנסת, וחשוב לא פחות – מהעם, הריבון, שבחר את נציגיו לכנסת.

במבנה פרלמנטרי, המחוקק מפקח באופן שוטף על הממשלה, על מנת שלא תחרוג מסמכויותיה החוקיות ועל מנת שתפעיל סמכויות אלה באופן המיטבי לטובת הציבור. על הממשלה מוטל התפקיד לבצע, ולא להיות זו שקובעת את ההסדרים הראשוניים והיסודיים במדינה. קביעת ההסדרים היסודיים נתונה

האם פיקוח פרלמנטרי בא לידי ביטוי בחיי היומיום?

בהחלט. הסוגיות שהיו על סדר היום של דיוני פיקוח פרלמנטרי עסקו בחיים של כולנו: מהתעללות בפעוטות בגני ילדים ללא פיקוח, דרך קליטה סלולרית באיו"ש, היקף הריביות והאשראי שניתנים על ידי בנקים, זיהום סביבה סמוך לאזורי מגורים ועוד סוגיות רבות אשר מגיעות עד לשרש חיינו כאזרחים במדינה.

המחשה כואבת במיוחד לחשיבות הפיקוח הפרלמנטרי באופן הניהול היומיומי של הממשל הגיעה לאחר המתקפה הנוראית שאירעה על מדינת ישראל ב-7 באוקטובר. כולנו נדרשנו כל כך לשירותים שונים של משרדי הממשלה: רווחה, תחבורה, חקלאות, אוצר. אבל היכולת של משרדים אלה (כמו של משרדים רבים אחרים) לתפקד הייתה חלקית בלבד.

הטעמים לתפקוד החלקי כל כך של משרדי הממשלה בחודש שלאחר פרוץ המלחמה הם רבים. תקציבים שיועדו לשירותים לאזרח נעצרו ולא הועברו; משרות מכל הדרגים שלא אוישו במשך זמן רב בשל כשלים שונים; מינוי אנשים בתפקידים בכירים שאינם האנשים המתאימים ביותר; מצב מתמשך בו משרדי הממשלה לא נדרשו לתת דין וחשבון ולשאת באחריות על אופן פעולתם; ואף חוסר במידע רלוונטי וחשוב. לו הכנסת הייתה מבצעת את עבודת הפיקוח היטב, כל אלו היו יכולים להימנע או להצטמצם, והאזרחים היו מקבלים את השירותים אשר הם נזקקו להם כל כך בשעה קשה זו.

כיצד מתבצע פיקוח פרלמנטרי בישראל?

בחוקי היסוד, בחקיקה ובתקנון הכנסת נקבעו לאורך השנים פרקטיקות מתאימות אשר נועדו לאפשר פיקוח פרלמנטרי.

בין מנגנוני הפיקוח הבולטים במליאת הכנסת ניתן למנות את מנגנון השאלות המאפשר לחברות ולחברי הכנסת לפנות לשרים ולדרוש מהם תשובות בנושאים שונים, איסוף חתימות לשם זימון ראש הממשלה להתייצב בפני המליאה,

והעלאת סוגיות על סדר יומה של הכנסת באמצעות מנגנון ההצעה לסדר יום. גם אישור התקציב, אישור ההכרזה על שעת חירום והצבעת אי-אמון הם כלים בארגז הפיקוח במליאת הכנסת.

ואולם, עיקר עבודת הפיקוח היומיומית נעשית בוועדות הכנסת. הוועדות יכולות לקיים דיונים מסוגים שונים, כולל דיונים יזומים בנושאים אשר עומדים על סדר יומה של הוועדה, ואף לקבוע מסקנות אשר השר הרלוונטי נדרש להשיב להן. הוועדות מפקחות על הממשלה גם באופן ישיר באמצעות אישור תקנות ודרישות אחרות שקבועות בחוק, וכן באופן עקיף באמצעות דיונים בחקיקה ממשלתית.

עם השנים נוצר גם סט של כלים בעלי אופי מקצועי יותר המהווים אפיקים שונים לפיקוח: מרכז המחקר והמידע אשר דורש בשם הכנסת וחבריה מידע מהממשלה, מאגרי המידע השונים אשר באתר הכנסת, וכן כלי עזר כגון תוכנית עבודה לפיקוח וקובץ השוואה בין-משרדי. עם זאת, ולמרות ריבוי הכלים והאפשרויות,

הכנסת אינה מפקחת אפקטיבית. שורה ארוכה של קשיים מונעים ממנה לעשות זאת.

מדוע הפיקוח הפרלמנטרי בישראל נחשב חלש?

מזה שנים רבות ידוע וברור בישראל כי הפיקוח הפרלמנטרי על הממשלה הוא חלקי וחלש. בשל שורה ארוכה של קשיים, הכנסת אינה מצליחה להיות עצמאית

ובמקרים מסוימים גם לעומתית כלפי הממשלה, על מנת להצליח לפקח עליה כראוי.

בתמצית, ניתן לדבר על ארבע קבוצות מרכזיות של כשלי פיקוח המונעים מהכנסת לפקח בצורה יעילה על הממשלה.

(1) בעיות מבניות: קשיים הכרוכים באופן בו הכנסת כמוסד בנויה. אלו כוללים את מיעוט זמן העבודה בוועדות; מיעוט חברי הכנסת; ניגוד עניינים פוליטי מובנה; היעדר התאמה בין ועדות הכנסת למשרדי הממשלה; החוק הנורבגי; וחקיקת-יתר.

(2) פרוצדורה שאינה מותאמת לצרכי

הפיקוח: הפרוצדורה הקיימת כיום אינה ממוקדת בעבודת הפיקוח ומקשה על קיומו. פרוצדורה זו קיימת בעיקר בתקנון אך גם בחקיקה ובפרקטיקות שאינן מעוגנות באופן פורמלי. למשל, טווחי הזמן: מנגנון השאלות מאפשר לשרים פרק זמן בן 21 יום להשיב לשאלתה. בהינתן המהירות של סדר היום הפוליטי

והציבורי, במקרים רבים השאלתה אותה הגיש חבר הכנסת הופכת ללא רלוונטית.

(3) היעדר תמריצים:

פיקוח פרלמנטרי אפקטיבי הוא מלאכה מורכבת הדורשת תשומות רבות מצד חברי הכנסת, ובהתאם תלויה בשאלת התמריץ שלהם להשקיע את אותן תשומות. במציאות הנוכחית, לחברי הכנסת אין את התשומות או התמריצים הנצרכים לפיקוח אפקטיבי. ככלל, התקשורת אינה מתעניינת בעבודת

ואת השרים בעמדה מורכבת אלה ביחס לאלה; קיים קושי משמעותי לפתור בעיות יסודיות אחרות בתחום הפיקוח הפרלמנטרי.

במצב דברים זה, ובהינתן ההשפעה של הקשיים השונים האחד על האחר, עצם קיומם של כלי פיקוח רבים אינו מספק. השאלה שהופכת להיות מרכזית היא כיצד מיישמים כלים אלה בעבודה הפרלמנטרית השוטפת. כיום אנו רואים כי היישום של כלים אלה אינו נושא פרי. אך האם אפשר לחשוב על מציאות אחרת?

האם יכול בכלל להיות פיקוח אפקטיבי בשיטת ממשל פרלמנטרית?

התשובה הקצרה היא כן. יכול.

יש שטוענים כי בשיטת ממשל פרלמנטרית, שבה הממשלה ממילא שולטת בפרלמנט, כלל לא יכול להיות פיקוח אפקטיבי. אם הממשלה שולטת בפרלמנט, מדוע שתאפשר עליה ביקורת? זהו טיעון שיש בו היגיון רב, אך אינו עומד במבחן המציאות. הטעמים לכך רבים.

ראשית, במבנה פוליטי דמוקרטי יש אפשרות ריאלית לחילופי שלטון. מפלגה מסוימת מצויה היום בקואליציה, אך מחר עשויה למצוא עצמה באופוזיציה. כל

נוספים הם שורשיים יותר, ומאפיינים הן את התרבות הארגונית בכנסת והן את התרבות הפוליטית בישראל.

"בהינתן ההשפעה של הקשיים השונים האחד על האחר, עצם קיומם של כלי פיקוח רבים אינו מספק. השאלה שהופכת להיות מרכזית היא כיצד מיישמים כלים אלה בעבודה הפרלמנטרית השוטפת"

חינוי להדגיש כי הקשיים השונים אשר מובילים להכשלת קיומו של פיקוח אפקטיבי ומשמעותי קשורים זה בזה. קושי אחד יכול להחמיר קושי אחר. פתרון קושי אחד יכול להקל משמעותית על קיומו של קושי אחר. דוגמה בולטת היא קיומה של דרישה בתקנון הכנסת לפיה רבע מזמן הוועדות יוקדש לפיקוח פרלמנטרי. דרישה זו מתמלאת לרוב בהיבט הפורמלי, אך אינה מובילה לפיקוח אפקטיבי בשל קיומם של קשיים אחרים. כך, למשל, כל עוד המכסה להצעות לדיון והצעות חוק כורכת את אלה באלה; כל עוד אין לחברי הכנסת את סט התמריצים המתאים כדי לפקח; כל עוד יש קשיים מבניים וניגודי עניינים אשר ממקמים את חברי הכנסת

הפיקוח אלא בעיקר בחקיקה. הציבור שניזון מהתקשורת אינו מכיר בחשיבות עבודת הפיקוח. חבר או חברת הכנסת שמבצעים עבודת פיקוח יעילה אינם זוכים בתגמול פוליטי עבור כך. אף במישור המפלגתי, המפלגות אינן מיטיבות עם מי שמבצע עבודת פיקוח איכותית, ולעיתים אף מענישות על כך. התמריץ שנותר הוא תמריץ של אנשי המקצוע, אך הפיקוח נועד להיות בראש ובראשונה מלאכה פוליטית, ולא מקצועית.

(4) יחסי כנסת-ממשלה: פיקוח אפקטיבי דורש מידע וכן מידה מסוימת של שיתוף פעולה. שני אלו קיימים אך לוקים בחסר. איסוף הנתונים על ידי משרדי הממשלה הוא חלקי; ושיתוף הפעולה של משרדי הממשלה עם דרישות המידע ועם מלאכת הפיקוח בכללותה הם חלקיים. מהצד האחר, לעיתים חברי הכנסת מתנכלים לנציגי הממשלה; ובמקרים רבים הכנסת אינה מגלה הבנה לכך שצורות העבודה בממשלה שונות באופן יסודי מאלה שקיימות בכנסת. לאלה יש להוסיף את קיומן של דרישות דיווח מיותרות רבות.

לצד ארבע המשפחות המרכזיות, חשוב להכיר בכך שיש היבטים נוספים המשפיעים על הקושי של הכנסת לפקח על הממשלה. קושי אחד הוא חוסר היציבות השלטונית שבו היתה נתונה המדינה בשנים 2019-2022. שני קשיים

מדוע שהממשלה תאפשר עליה פיקוח?

טיוב
עבודת
הממשלה

4

עמידה
בהסכמים
קואליציוניים

3

צמצום
ביקורת
שיפוטית

2

תחלופה
פוליטית
ומסך בערות

1

גורמים המסייעים לקיומו של פיקוח פרלמנטרי אפקטיבי

הכנסת כבל הובילה לפיקוח אפקטיבי. כיצד היא הצליחה לעשות זאת? שורה של רכיבים בעבודתה הפכו את הוועדה לבחינת התנהלות הבנקים למופת של פיקוח פרלמנטרי: עבודת הוועדה אופיינה באקטיביות ושיטתיות; היא פעלה בשיתוף פעולה בין-מפלגתי וגיבשה קונצנזוס בין חבריה, תוך שהעניקה תפקיד משמעותי לאופוזיציה; עבודתה לוותה בהכנה מוקדמת רבה, הן מצד הגורמים הפוליטיים; היא הפגינה לעומתיות (שבאה לידי ביטוי אף בסידור האולמות בהם התקיימו השימועים לגורמים המבוקרים) אך שמרה על שיח מכבד וענייני; חברי וחברות הוועדה היו בעלי ניסיון וכישורים פרלמנטריים, בעלי מוטיבציה רבה ופעלו מתוך תחושת דחיפות ונחיצות; הוועדה פעלה היטב בזירה התקשורתית תוך שגייסה את התקשורת, משכה עניין ציבורי, ובשל כך יצרה תמריצים מתאימים גם לשחקנים שלא הייתה עליהם חובה חוקית להגיע לוועדה; הוועדה נהגה במידה ניכרת של שקיפות והנגישה את המידע שהועבר לה; היא הסתייעה בגורמים מייעצים ולצד זאת עודדה השתתפות נרחבת של גורמים שונים שביקשו להופיע בפניה; נקבעה לוועדה פרוצדורה סדורה, אשר כללה חובת נוכחות ואף מועד

מענה לכנסת משרת אחר כך את משרדי הממשלה השונים לצרכיהם. הוא מחייב את משרדי הממשלה למקד ולדייק עצמם דרך המענה שניתן לכנסת ודרך ההתייחסות בוועדותיה.

דוגמה טובה למודל פיקוח מוצלח היא בריטניה. שם החקיקה נשלטת בידי הממשלה (מדי שנה עוברות הצעות חוק פרטיות בודדות בלבד), אך הפרלמנט בנוי במטרה לפקח. ועדות הפרלמנט הן ועדות מפקחות, ואילו עבור חקיקה מקימים לרוב ועדות ייעודיות לצורך זה אשר מתפרקות לאחר סיום תפקידן. ישנה ועדת פיקוח מרכזית (Liaison Committee) המתכללת את עבודת הפיקוח, ובפועל מדי מספר שנים נבחנות חלופות לרפורמות אשר מטרתן לטייב ולחזק עוד יותר את הפיקוח על הממשלה.

אך לא רק מעבר לים, גם בישראל פיקוח פרלמנטרי איכותי ואפקטיבי יכול להתקיים. דוגמה בולטת לפיקוח היא ועדת החקירה הפרלמנטרית לבחינת התנהלות הבנקים בהסדרי אשראי ללווים גדולים בראשות חבר הכנסת איתן כבל בשנים 2018-2019. באמצעות עבודה יסודית, שיטתית ומאומצת הבנויה על שיתוף פעולה פרלמנטרי, הוועדה בראשות חבר

מפלגה רוצה סמכויות לפיקוח ולהגבלת סמכותה של מפלגת השלטון מתוך תפיסה של "מסך בערות" – היא אינה יודעת מה תהיה הנקודה הפוליטית שבה תמצא את עצמה בעתיד.

שנית, במבנה של הפרדת רשויות ואיזונים ובלמים, תמיד חייבת להיות מגבלה על הכוח השלטוני. ככל שהמוסדות הפוליטיים הם בעלי יכולת פיקוח ובקרה משמעותית, כך הפיקוח השיפוטי צפוי להיחלש. בישראל מקרים בולטים של התערבות שיפוטית ביחסים בין הכנסת לממשלה, כדוגמת פסקי הדין בעניין הגז הטבעי או התקציב הדו-שנתי, נומקו בחולשתה של הכנסת למול הממשלה.

שלישית, במבנה רב-מפלגתי כמו בישראל, פיקוח קואליציוני יכול להתבצע לא רק מטעם האופוזיציה, אלא גם מטעם מפלגות הקואליציה על מפלגות הקואליציה האחרות. למעשה, זוהי הדרך הכי טובה עבור המפלגות השונות בקואליציה לוודא את עמידתן של המפלגות האחרות בהסכמים הקואליציוניים שהוסכמו ביניהן.

רביעית, וכפי שהזכרנו, פיקוח פרלמנטרי מסייע לממשלה לטייב את עבודתה. כך למשל מידע שנאסף במטרה לתת

ההתכנסות נקבע ביום שאין בו ככלל פעילות פרלמנטרית; הוועדה אף הפיקה תוצר עם תום עבודתה, באופן ששימר תהודה עתידית לעבודתה.

התעמקות בכשלי הפיקוח של הכנסת מאירה בצורה ברורה מה כן צריך לעשות, וכיצד אמור להיראות פיקוח פרלמנטרי אפקטיבי. **פיקוח אפקטיבי נדרש להיות יזום, נמשך ואקטיבי ולהתקיים באופן קבוע. עליו להתבסס על הבנה על-אודות חשיבותו בקרב כלל צוותי הממשל בכנסת ובממשלה, על נהלי עבודה סדורים וברורים בין זרועות שלטון אלה, ועל פרוצדורות קבועות, מוגדרות ושיימות. הפרוצדורות וכללי העבודה האמורים נדרשים להתאים לזירה הפרלמנטרית המדויקת שבה הם פועלים. פיקוח אפקטיבי דורש תעדוף גבוה בסדר היום הציבורי, שיתוף של התקשורת, ושיתוף פעולה פנים-פרלמנטרי מקצועי ופוליטי גם יחד.**

השאלה היא כיצד להגשים את היעדים הללו.

איך נהפוך את הפיקוח הפרלמנטרי לאפקטיבי?

קיימות מספר המלצות ישימות, באמצעות מודל שזכה לשם "עיצוב בחריצים",

ניתן לשקול שורה של פתרונות אפשריים. כך, למשל, ניתן לחזק את יכולת הכנסת לדרוש מידע, על מנת שתוכל לפקח כראוי. הכנסת זקוקה למידע רב יותר, וניתן להטמיע זאת באמצעות מנגנון שאלונים שבו בקשת מידע עוברת ישירות מהוועדה למשרד הממשלתי, תוך שמוענקת לה עדיפות על פני בקשה פרטנית. ניתן אף להרחיב את זכותם של חברי כנסת להגיש באופן עצמאי דרישות מידע למשרדי הממשלה.

שנית, יש לשקול הקמת ועדת פיקוח פרלמנטרי בכנסת, אשר תהווה גוף עצמאי, אשר בראשה חבר אופוזיציה, ותתמקד בתכלול וחיזוק הפיקוח בכנסת. ועדה זו ניתן להקים כוועדה עצמאית או לאחד אותה עם הוועדה לביקורת המדינה.

חלופה נוספת היא הטמעת מנגנונים חדשים, יותר ספונטניים ויותר מובני דיון. בין אלה ניתן להצביע על צמצום היקף מנגנון השאלות הרגיל ולמול הצמצום – יצירת מנגנון של שעת שאלות שבה ראש הממשלה, וכן שר נוסף שסוגיות הקשורות למשרדו מצויות על סדר היום הציבורי, יופיעו באופן קבוע מדי שבוע במליאה ויתקיים דיון בהשתתפות האופוזיציה, הקואליציה והממשלה בשאלות שונות שעל סדר היום הציבורי.

כיוון שאת שליטת הממשלה בכנסת לא ניתן לשנות מהיסוד, יש לשקול הפניית משאבים לכיוון מנגנונים וולונטריים ומגבירי אחריותיות. מנגנון אפשרי בולט

שפירושו עריכת סדרה של שינויים נקודתיים שיכולים יחדיו להוביל לשינוי במכלול וביכולתה של הכנסת לפקח באופן אפקטיבי על הממשלה.

הוא מנגנון הודעות לממשלה, אשר במסגרתו ועדה מסוימת, באישור הכנסת, יכולה לקרוא לממשלה לעשות מעשה (להעביר חקיקה, להקים ועדה, לקבוע מדיניות) או להימנע מלעשותו. במסגרת מנגנון זה, הממשלה אינה מחויבת בהודעה, אך מחויבת בחובת דיווח שנתית כיצד התמודדה עם ההודעות השונות מטעם הכנסת.

בהינתן שליטת הממשלה והשפעתה על התמריצים השונים על עבודת הפיקוח, פתרון אפשרי יכול להיות מצוי גם בפיתוח תמריצים שמצויים מחוץ לשדה הפוליטי. אלו לרוב תמריצים תקשורתיים וציבוריים, הכוללים בראש ובראשונה עבודה יותר מדויקת עם תקשורת ועם דוברות, יצירת מדדים פומביים הן עבור הכנסת (למשל באמצעות הגדרת יעדי פיקוח ועמידה בהם) והן עבור הממשלה (מידת שיתוף הפעולה, היענות לדרישות מידע, התייחסות במליאה ובוועדות), ועוד.

ניתן גם להקים ועדת מומחים במטרה לבחון כיצד ניתן לטייב את קשרי העבודה בין הממשלה לכנסת. משרדי ממשלה מסוימים נוטים לשתף פעולה עם פיקוח פרלמנטרי, אך אין זה המצב באשר לכולם. גם לחילופי שרים ויושבי-ראש ועדות יש השפעה משל עצמה על טיב היחסים. על מנת להקל על העומס המוטל על הממשלה, אשר נתקלת בדרישות מידע רבות, יש לשקול במסגרת זו גם לצמצם באופן ניכר את היקף דרישות הדיווח המוטל על הממשלה, אשר רבות מהן מתגלות כלא הכרחיות.

בטרם סיום חשוב להדגיש כי כיוון שמדובר בשינויים מוסדיים, אשר מהווים שינוי של "כללי המשחק" הפוליטי והמבני, אנו סבורים כי נדרשת הסכמה רחבה לשם קבלתם. נוסף על כך, לשיטתנו כל הסדר שיעבור שינוי נדרש לחול רק החל מהכנסת הבאה, מתוך הבנה כי שינוי יסודי של כללי המשחק נדרש לחול רק לעתיד.

ד"ר בל יוסף

חוקרת בכירה בתוכנית "כללי המשחק של הדמוקרטיה" במכון תכלית, חוקרת ומרצה בתחומי המשפט הציבורי.

